

АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК 159.9

Сорочинська Ірина Ігорівна,
*студентка спеціальності «Психологія»,
освітнього рівня «Магістр»,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. У статті проведено науковий аналіз особливості підліткового віку. Досліджено причини та фактори формування агресивної поведінки підлітків. Розглянуто наслідки їх агресивної поведінки підлітків.

Ключові слова: агресія, агресивна поведінка, підлітки, фізична агресія, вербальна агресія.

Актуальність дослідження На сьогоднішній день відмічається значне зростання агресії особистості у різноманітних сферах життєдіяльності, змінюються стимули агресивної поведінки в масовій культурі у засобах масової інформації, активно пропагується використання агресивних проявів для досягнення певних цілей.

Сучасне суспільство пред'являє до людини, зокрема, до її духовності, цінностей та уявлень щодо свого майбутнього та майбутнього суспільства все більші вимоги. Проблемою є те, що агресія особистості стає одним з найефективніших способів досягнення нею мети. Особливо це характерно для підліткового віку, коли домінує потреба у дорослості самоствердженні, а наявна система цінностей особистості ще недостатньо сформована або ж деформована під негативним впливом середовища.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Вивченню проблеми агресивної поведінки особистості присвятили свої праці російські та українські філософи (Г. Зубань, Н. Чеботарьова), психологи (В. Кириленко, О. Кочемировська, І. Ленденева, Н. Максимова, Т. Румянцева, Л. Семенюк), педагоги (І. Гайдамашко, С. Гончаренко, І. Доброскок та інші). Причини агресивної поведінки підлітків та фактори,

що впливають на її формування, аналізували науковці (О. Білоус, Н. Гребінченко, Т. Костюченко, І. Малишева та інші), методи профілактики агресивної поведінки підлітків представлена у наукових працях (Ю. Андрєєв, І. Гайдамашко, Т. Журавель, К. Сергєєва, С. Шебанова та інші). Разом з тим агресивна поведінка підлітків в умовах сьогодення потребує більш ґрунтовного вивчення.

Мета наукової публікації: аналіз агресивної поведінки підлітків в психолого-педагогічних дослідженнях.

Завдання статті:

1. обґрунтувати теоретичні основи агресивної поведінки особистості;
2. провести аналіз наукових досліджень феномену агресивної поведінки у підлітків в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

Методи та методики дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано: аналіз, порівняння, узагальнення матеріалів праць з різних аспектів досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підлітковий вік характеризується як переломний, перехідний, критичний. У цей період відбувається становлення якісних новоутворень, трансформація взаємин з дорослими та однолітками, освоєння нових способів соціальної взаємодії, а також закладаються основи свідомої поведінки.

Зміни, що відбуваються у фізіологічному та психічному розвитку підлітка, спричиняють появу певних поведінкових реакцій (намагання звільнитися з-під опіки дорослих, потреба у самореалізації, бажання спілкуватися з однолітками та перебувати у групі, захоплення хобі та цікавими для них справами), які можуть впливати на формування у них агресії, негативізму, конкуренції в навколишньому світі та мати негативні наслідки у навчальній діяльності, стосунках з друзями, батьками та вчителями.

Агресивна поведінка – це мотивована деструктивна поведінка підлітків, яка суперечить суспільним нормам, завдає шкоди об'єктам нападу та самим нападникам, спричиняє фізичний, моральний збиток іншим або викликає у них психологічний дискомфорт.

Психологи А. Басс і А. Дарка, визначили види агресивних реакцій у підлітків: фізична агресія (напад) – використання фізичної сили проти іншої особи; непряма агресія – використання непрямим чином чуток, пліток та вияв афектів у криках, тупотінні ногами тощо; дратівливість – схильність до збудження, готовність виявити грубість, запальність; негативізм – опозиційна форма поведінки, спрямована проти авторитетів та керівництва, яка може виявлятися від пасивного опору до активних дій проти вимог, правил, законів; образа – вияв ненависті до оточуючих та заздрості, що обумовлено почуттям гніву, незадоволеності однією людиною або всім світом за дійсні або уявні страждання; недовірливість – схильність до недовіри та обережного ставлення до людей, впевненість у недобрих намірах оточуючих; вербальна агресія – вираження негативних почуттів як через форму (крик, сварка, вереск), так і через зміст мовних звертань до інших (погрози, прокляття); почуття провини – ставлення та дії щодо себе або оточуючих, які переконані в тому, що досліджуваний є поганою людиною або діє неправильно (Басс, А., 1961).

Причини формування агресивної поведінки підлітків можуть бути об'єктивними та суб'єктивними. Об'єктивними чинниками, що сприяють формуванню в поведінці підлітків мотивації до агресії, насильства й жорстокості, виступають економічні та соціальні умови життя суспільства: економічна нестабільність, криза, безробіття, різкий поділ на багатих та бідних, що супроводжується демонстрацією у ЗМІ яскравого стилю життя.

Поряд із цим – зниження моральних вимог особи до себе та суспільства, до конкретного індивіда, втрата культурних і духовних цінностей, зниження особистої відповідальності значною мірою сприяє формуванню агресивної та жорстокої поведінки неповнолітнього.

Суб'єктивними чинниками, що сприяють вибору підлітками агресивних форм поведінки, можуть бути психічні аномалії. Хронічні психічні захворювання також можуть викликати прояви жорстокості й агресії, наприклад, у хворих на епілепсію спостерігається різка зміна настрою, вороже й агресивне ставлення до оточуючих (Ярмоленко, Г. П., 2004).

Серед різноманітних, взаємопов'язаних факторів, які обумовлюють виявлення агресії, можна виділити такі, як: індивідуальний чинник, діючий на рівні психобіологічних передумов асоціальної поведінки, який гальмує соціальну адаптацію індивіда; психолого-педагогічний чинник, що виявляється в дефектах шкільного і сімейного виховання; соціально-психологічний чинник, що розкриває несприятливі особливості взаємодії неповнолітнього зі своїм найближчим оточенням в сім'ї, на вулиці, в навчально-виховному колективі; особистісний чинник, який, перш за все, виявляється в активно-вибірковому ставленні індивіда, що шукає своє середовище для спілкування; соціальний чинник, що визначається соціальними і соціально-економічними умовами існування суспільства. Витоки агресивної поведінки становлять педагогічна і соціальна занедбаність, різні відхилення в стані фізичного і психічного здоров'я особистості.

Наслідки агресивної поведінки підлітків можуть бути найрізноманітнішими: конфлікти з однолітками, батьками та вчителями; зниження рівня ефективності освітнього процесу; дезадаптованість підлітків; асоціальні прояви поведінки підлітків у дорослому віці; формування різних видів та форм девіантної поведінки тощо.

К. Додж та колеги виявили, що для надто агресивних дітей характерна схильність до ворожо-упереджених атрибуцій. Тобто, підлітки, схильні до насильницьких дій, частіше інтерпретують неоднозначні дії як ворожі і погрожуючі, у порівнянні з менш агресивними однолітками. Вони часто вбачають агресію та насилля там, де насправді нічого подібного не відбувається. Дослідження постійно показують, що схильні до

насильницьких дій підлітки, як правило, визначають соціальні проблеми ворожим чином, засвоюють ворожі цілі, знаходять небагато додаткових фактів і мало генерують альтернативних рішень (Додж, К. А., 1987).

Р. Серін і Н. Престон стверджують, що для агресивних підлітків характерні дефіцитарнісгь навичок вирішення соціальних проблем і численні переконання на користь агресивності.

На наш погляд, причиною агресивної поведінки може бути незадоволеність різних потреб підлітка. Підліток потрапляючи в ситуацію сильної депривації психічно і соціально важливих потреб, коли оцінка вірогідності їх задоволення падає, починає відчувати стан досади, образи, розчарування, злості, що і позначається узагальненим поняттям «фрустрація».

Зовнішніми виявами фрустрації можуть бути прагнення втекти від важкої ситуації, тобто від джерела фрустрації; апатія, яка виявляється в регресії поведінки. Очевидно, що ці поведінкові вияви не сприяють формуванню позитивних стосунків між підлітками і оточуючими. Між ними розвиваються стійкі деструктивні стосунки.

Висновки. Проблема дослідження підліткової агресивності є однією з актуальних, особливо на сучасному етапі розвитку суспільства. Відхилення в поведінці підлітків, в тому числі й агресивні форми, кризи психічного розвитку залежать від стосунків підлітків з іншими людьми. Таким чином, агресивна поведінка є наслідком порушень системи ставлень, в якій знаходиться підліток і є викривленим видом взаємодії з оточуючими.

На формування у підлітків агресивної поведінки впливає значна кількість факторів (індивідуальний, психолого-педагогічний, соціально-психологічний, особистісний, соціальний).

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці тренінгової програми з метою профілактики та корекції агресивних проявів у підлітковому віці.

Список використаної літератури:

1. Бас, А. (1961). *Психология агрессивности*. Москва: Прогресс [російською мовою].
2. Ярмоленко, Г. П. (2004). *Проявление агрессивности и враждебности в межличностном взаимодействии*. СПб: Питер [російською мовою].
3. Dodge, K. A. (1987). *Social information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups*. *Journal of Personality and Social Psychology* [англійською мовою].

КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

УДК 159.9

Стрілець Мирослава Юріївна,
*Студентка спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. У статті актуалізується значення методів арт-терапії, як актуального та ефективного інструментарію психологічної корекції розвитку емоційно-вольової сфери дітей з інтелектуальними порушеннями. Розкриваються особливості практичного застосування арт-терапевтичних методів.

Ключові слова: особливі освітні потреби, психокорекція, арт-терапія, інтелектуальні порушення, емоційно-вольова сфера.

Актуальність дослідження. Статистика народження дітей з інтелектуальними порушеннями у всьому світі, в тому числі й в Україні, зростає щороку, що породжує актуальність питання психологічного корекційного втручання в їх розвиток. Акцентуючи увагу на когнітивній сфері, батьки та спеціалісти часто забувають про те, що розвиток емоційно-вольової сфери дітей теж має важливе значення.